

קרינגורס ומלאגרוס

שניים תרגום ושניים בעקבות

קרינגורס

“האנתולוגיה היוונית”, ספר תשיעי, אפיגרמה 439

ראש, רב שער בשכבר, ארבה, שעתה חסרה היא
עין, כפת עצם חף, אין עוד לשון בתוכו,
קיר רופס של המט, שריד לפלוני חשוף-קבר,
על אם הדרך - ידמע כל העובר לצדך,
כאן ליד גזע אלון תתגולל, שילמד הרואך
מהו רוחו של אדם אם יחרד על חיו.

•

המנון אדום לגולגולת מת

אזרח נורמטיבי,

נחן בגלגלת.

ועל הגלגלת –

מתחו לו פנים.

לחסך לפקידינו

סרבול ובלבלת,

תני הפנים

משנים ושונים.

עתים הפנים

לאזרח

מה-נעמו:

בראי כי יביטה –

נָעִים לְהַפִּיר !

מְשַׁנְהוּ –

עַל מַר-כְּעוֹרוֹ

מִתְרַעַם הוּא :

”טוֹפֵת פְּרִצוֹף !”

וַיִּסַּב אֶל הַקִּיר .

אִי-כֶף ,

הָאֲזָרַח

עִם פְּרִצוֹף-קִלְסִתְרוֹ זֶה ,

חֹתֵר לוֹ קְרִימָה

בְּנֵהר הַשָּׁנִים .

זוֹחֶלֶת בְּשֶׁקֶט

אֲרִטְרִיו-סְקֵלְרוֹזָה ,

קִלְסִתֵּר

וְאֲזָרַח ,

זֶה נוֹזֵה מִזְדַּקְנִים .

שְׁנִיחָם מִזְדַּקְנִים

לְאִטָּם .

עַד מְגִיעַ

הַיּוֹם הַיְעוֹד

(סְגִירִי אוֹ שְׁלֵא)

זִיו-שְׁמֶשׁ זוֹהָר ,

אוֹ מוֹעֵב הַרְקִיעַ , -

הִנֵּה סְאָתָם

נִגְדָּשָׁה כְּבוֹר

עַד מְלוֹא .

מְלָאָה הַשְּׁעָה .

נִקְטָפִים הֵם

.Forever

אֲזָרַח וְקִלְסִתֵּר .

וְ-adieu ,

כָּל יְקִיר .

גַּחְדוּ מוֹרְדִים הֵם
 לְבָטֶן הַקֶּבֶר,
 לִישׁוֹן שְׁנַת-עוֹלָם,
 (עַד מְשִׁיחַ יָעִיר.)
 נִמְשָׁכֶת,
 גְּשֻׁרָתָהּ,
 הִיסְטוֹרִיָּה.
 הַחֵלֶד
 עוֹנָה,
 כְּרוֹכוֹ,
 בְּעֵדֶת-עֶסְקִיו.
 וּלְמִטָּה,
 בְּעִמְקָהּ,
 בַּחֲשֵׁךְ,
 הַשֵּׁלֶד
 (אֲזָרַח מִשְׁכָּבְךָ)
 מִתְמַקְמֵק וְנִרְקָב.
 וְשׁוֹב אִוֵּר עוֹד יוֹם.
 אֶקְרָאִי.
 אֵינְךָ לְדַעַת:
 הַרְגַעַשׁ פָּרִיץ?
 רְעִידַת אֲדָמָה?
 וּפְתַע
 הַשְׁכָּתָה
 בּוֹר-הַקֶּבֶר
 גְּבֻקָּעַת:
 חֲשׂוֹף
 אֶכְסְאֲזָרַח
 לְקַרְנֵי הַחֲמָה.
 לְפֶתַע צוֹלְפִים בּוֹ
 גְּמֻגְשָׁם גְּמְרוּחַ.
 שְׁלֵדוֹ מִתְפָּרֵק.

עֲצָמוֹת נִפְזָרוֹת.
 וְאֵז —
 אֶף שָׁרִיד יְחִידִי
 עוֹד סְרוּחַ :
 גְּלֻגְלֹת
 סְגֻלְגְּלוֹת,
 צָחָרָה מְצָחָרוֹת.
 שׁוֹכְכֹת גְּלֻגְלֹת.
 אֵין הֶגְהָ,
 אֵין אִמֶּר.
 חוֹרֵי הָעֵינַיִם —
 אֶף שָׁחוּר בָּם,
 וְרִיק.
 וּמָה שֶׁהָיָה
 קִטְדָּרְלָה
 לְחֶמֶר
 אֶפֶר —
 רַק חֲלָל הוּא,
 שֵׁם רוּחַ מְשֻׁרִיק.
 מִסְגֵּרֶת הַפֶּה,
 גָּדָר לָסֵת וְלָסֵת,
 אֵי-אֵז שֵׁם
 לְשׁוֹן
 מָה-חֲדָה
 מִלְּלָה —
 חֲרֻכָּה מְרֻקְנָת,
 דְּרֻכָּה מְפֻלְסֵת
 נְתִיב
 בְּגִנְהָ הָעֵמוֹס
 נְמֻלָּה.
 שׁוֹכְכֹת גְּלֻגְלֹת.
 עוֹבֵר

עוֹבֵר-אֶרֶח.
 נוֹתֵן בַּגְּלִילָה
 מִבֵּט.
 הַהוֹר בּוֹ
 נֶעְצָר.
 מִבְּלִיחַ
 (בְּנִלֵי מִפְּרָח).
 וּמֵר וְעָצַב לוֹ,
 וְצָר, כְּמָה צָר.
 הַלֵּב בּוֹ נִצְבָּט.
 וְהָעֵין דּוֹמַעַת.
 גּוֹאִים בּוֹ
 (אֵיךְ לֹא ?)
 מִשְׁבְּרֵי רַחֲמִים.
 "גְּלִילָה מְשֻׁלָּחַת,
 לְמִי אֶתָּה
 וּמָה אֶתָּה ?
 לְמִי הַשְׁתִּיכָה
 בְּשִׁפְכֵי הַיָּמִים ?
 הַהִיט לְאַזְרָח
 נְאֻמָּן,
 אוֹ לְפֹרֵעַ-
 חֲקוֹת-פּוֹעֲלִים -
 בֵּר-לִבָּב,
 אוֹ פִּלְשֻׁתָּר ?
 הֲיֵה זֶה אוֹיֵב,
 אוֹ שִׁתְּרָה,
 אֶחָ וְרַע ?
 בּוֹרְגָן תְּאֵב-מְמוֹן ?
 בְּעַל-בְּרִית פְּרוֹלֵטָר ?
 הֲיֵה קוֹמוֹנִיסְט,
 אוֹ

חזיר-קפיטל הוא ?

קדיו –

השלחן

לכיסם של אחים,

או שמא היו

מיטיבות,

בן שתל הוא

עתרת של טוב,

שבלים

ופרחים ?

עני-נא,

הלנו

היית,

או לצרינו ?

אמרי לי,

גלי

ובישר עני :

האיש

כבר פסה,

נעלם

ואיננו :

עתה

למולך,

פה עומד

רק אני".

שותקה הגלגלת.

שותק גם ההלך.

ואז הוא אומר לה

(עצבו הוא מניס) :

"הקשיבי,

גלגלת,

רב קשב

מוסר
 איש ישר
 כסרגל,
 קומוניסט:
 נצלן אם היה
 זה האיש אדוני,
 סוחר-עבדים,
 מעמד-אדונים,
 הריני מתיו
 ?ריקה בפני,
 (פלומר,
 במקום
 שם היו לך
 פנים.)
 אם תיית
 בקרב,
 ותיית
 כפי שמי הוא,
 שודר
 מעמל-הזולת
 בז-בזבוז –
 טפיל בורגני,
 שנוגשם של אחי הוא,
 קלון,
 הראון לך,
 חרפה לך ובוז!
 אם כך –
 לעולם שעבר
 את מזכרת;
 אף אם את
 גלגלת

שֶׁל בֶּן-עַמְלִים –

הָרִי אֶת מוֹפֶת

שְׁאֵפֶשֶׁר גַּם אַחֲרַת,

גַּם אָנוּ

לְחִיּוֹת

בְּצַדְקָה יְכוּלִים !”

מְלֶאכֶרֶס

“האנתולוגיה היוונית”, ספר חמישי, אפיגרמה 144

גִּן הַחֶלֶב כָּבֵר פָּרַח, כָּבֵר פָּרַח גַּם נִרְקִיס אוֹהֵב-גֶּשֶׁם,
גַּם הַשּׁוֹשֵׁן כָּבֵר פָּרַח, זֶה הַנּוֹדֵד בְּהָרִים.
פָּרַח-פָּרַח-הָאֲבִיב, מְלֶאכֶרֶס-אֶהְבָּה, וְנוֹפִילָה,
הִיא כָּבֵר פּוֹרַחַת גַּם כֵּן, וְרַד שְׁכָנוּעַ מֵתוֹק.
לְמָה לְשׂוֹא תִשְׁחַקוּ, הַפָּרִים, בְּמַחְלָפֶת זוֹהָרֶת?
זֹאת יִלְדְּתִי – מְעַלָּה מִן הַזָּרִים הַבְּשׂוּמִים.

[אשכנזית]

הַנִּרְקִיס כָּבֵר פֶּתַח נִצְנִים,
כָּבֵר פָּרַח גַּם שׁוֹשֵׁן הַבָּר.
כָּבֵר לְבָשׂוּ בְשִׁלְמוֹת סִסְגוֹנִים
הַשְּׂדֵה עִם צְלֵעוֹת הָהָר.

גַּם וְרַד הַקָּסֶם הָרַחִים
שְׁנִשְׁבָּה לוֹ לְכָבִי בְסוֹד –
יוֹנְתִי, הִיא פָּרַח הַפָּרַחִים,
הַנְּצָה וְתַעֲדָה חֵן-הוֹד.

מה תִּשְׁחַק, הַפֶּר הַפּוֹרֵחַ,
מה תִּגְאֶה בְּשַׁעֲרֶיךָ, שֶׁעַר-פֶּזֶז?
אִם טָבוּ פְּרָחֶיךָ לְרֵיחַ,
מִצְבָּאֵם לִי בְּשִׂמְחָה מָה עֵז!

●

תרגומי האפיגרמות הניתנים כאן והשירים שבעקבותיהם לקוחים מן הספר "למצער שתיים" (שם זמני), שאני מתכוון למוסרו לדפוס בקרוב. שני הזוגות שכאן נולדו מסמיכות ספרים שהיו מונחים על שולחני. בשעה שעסקתי בליטוש תרגומי האפיגרמות היווניות, שכבו בזווית השולחן ספר תרגומי של אלקסנדר פן משירי מאיאקובסקי ו"חזיונות ומנגינות א'", ספרו הראשון של טשרניחובסקי; אחדים מדפיהם כסוסי-התולע כבר ניתקו ונשרו, והמתינו שאדביקם למקומם. אי-כך התערבב הכל: משהנחתי את העט מתרגום האפיגרמה של קרינגורס, נתקלה עיני בכרך של פן, וקפצה עלי סקרנות של שעשוע לנסות את ידי ביציקתה בנוסח מאיאקובסקי דווקא. משל באו אל ולדימיר ולדימירוביץ' בימים שעבד כחוזן-תועמלן ברוֹסְטֶ"א (סוכנות הטלגרף הסובייטית) ואמרו לו – "כך וכך, וולודֶיֶה. כתוב לנו פֶּלְקֵט פּיוֹטִי על מִין נושא שכזה – עובר אחד משלנו ורואה גולגולת מוטלת בצד הדרך...". כללי ה"הליכה בעקבות", כפי שקבעתי אותם בנוחות לעצמי, אינם מחייבים אותי ללכת בעקבות שיר המקור את מלוא הדרך.

שירו הענוג של מְלֶאֶגֶר, העולה מכל הבחינות על האפיגרמה המוסרנית-משהו של קרינגורס, נראה לי מתאים מאין כמוהו להילבש בשורות כשורות "נִצְאָה, נְגוּרָה שְׁאֲנָיִים", השיר הפותח את "חזיונות ומנגינות". "השיר בעקבות" כתוב, כמוהו כשיר ששימש לו דגם, באמפיבראכים בהטעמה האשכנזית.

קרינגורס איש מיטילֶנָה, שחמישים ואחת מן האפיגרמות שלו הגיעו לידינו, חי ברומא בשלהי שלטונו של הקיסר אוגוסטוס והיה מעין משורר חצר: במכתמיו נזכרים ידידים משדרות החברה הרמות ביותר וכמה מאורעות היסטוריים חשובים. האפיגרמה שתורגמה כאן שייכת לסוגת השירים שעניינם "שתה ואכול כי מחר נמות".

מלאגר, אחד האהובים והנערצים שבמשוררי "האנתולוגיה היוונית" היה כמעט 'בחור מבחורינו': הוא נולד בנֶדְרָה, המשקיפה על הכינרת (מצד ירדן דהיום), עיר

מחוז משגשגת, שהוציאה מתוכה עוד מחבר אפיגרמות מהולל, פילודמוס, וכן את אבי סוגת "הסטירה המניפאית" הנודעת, מניפוס. סמוך לשנת מאה לפנה"ס, ערך מלאגר את ה"זר" – אנתולוגיה משובחת של מיטב מחברי האפיגרמות. הוא עצמו היה מן המבריקים שבמחברי השירים ממין זה: האפיגרמות האירוטיות שלו הילכו קסם על הוויקטוריאנים האנגלים ועל הדקדנטים הצרפתים. על מלאגר (ופילודמוס) ראו בספרו המצויין של יוסף גייגר "אהלי יפת – חכמי יוון בארץ-ישראל" (יד יצחק בן-צבי, תשס"ב), עמ. 125 ואילך.

את הפרחים הנזכרים באפיגרמה זאת, להוציא הנרקיס, אי-אפשר לזהות לאשורם. כל שאפשר להקיש משמו היווני של הפרח הראשון – לְאוקוֹיוֹן – הוא שצבעו לבן. כן אין לדעת לאיזה סוג שושן כיוון מלאגר. אני מודה לאריאל הירשפלד, שהציע לי את נץ החלב, שלא זו בלבד שאמנם הוא מן הפרחים הנפוצים כאן, אלא שהוא לבן כדרוש, ובעיקר נוח מאין כמותו מבחינה משקלית לשם פתיחת ההכסאמטר.

כל המפרשים נוקשים בשורה השניה: מה פירוש "שושן נודד בהרים"? אלא שכאן מתגלגלת זכות לידי המהדיר והמתרגם – להותיר צירוף סתום, אך יפה, על כנו. פייג' וגאו (Page-Gow), בעלי הפירוש הסטנדרטי למבחר האפיגרמות ההלניסטיות, לא הציעו תיקון לשורה זאת, אך ציינו בפירושם שהם מוצאים את הצירוף מטריד, 'שכן אין זה ממנהג השושנים לנדוד, ואין הם קשורים לגבעות, לא בספרות ולא בממש'. לכאן הוסיפו ציטוט מדבריו של הפילולוג הגרמני בן המאה ה-יט הנס-כריסטיאן גרייף (Graefe): "בדרך-כלל אין [מלאגר] מדבר בכה מעט פיקחון עד כדי שיאמר שהשושנים עשויים לנדוד בהרים [...] שום משורר שפוי בדעתו אינו יכול לומר על פרח שהוא 'אוֹרְסִיפּוֹיֶטוֹס' [נודד-בהרים]". בפירוש שהוסיפו לתרגומיהם שני מעבדיו האנגלים המודרניים של מלאגר, פיטר וויהאם (Wigham) ופיטר ג'יי (לונדון, 1975), תבעו יפה את עלבונו של מלאגר: "משוררים שפויים עשו דברים גרועים הרבה יותר מזה. תורף התמונה של מלאגר, שאינה נדמית מוקשה במיוחד, הוא מראה הפרחים הזרויים, אולי בשורות פזורות, על צלעות הגבעות. אפשר לומר עליהם שהם נודדים, בלא שאימצת יותר מדי את הדמיון המטאפורי".

אין אשר לא ציין בהשתאות את הצירוף הנועז "ורד שכנוע מתוק" – Peithous hadu rhodon; האלה פִּיתוּ, שפירוש שמה 'שכנוע' (וכן, בהרחבה, 'פיתוי'), היא מבנות-לוויתנה של אלת האהבה אפרודיטה.

(תרגם מיוונית, חיבר והעיר: **עמינדב דיקמן**)